

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ב"ה

תיק 1087957/1

בבית הדין הרבני הגדול ירושלים

לפני כבוד הדיינים:

הרב אליעזר איגרא, הרב שלמה שפירא, הרב ציון לוז'אילוז

המערערת: פלונית (ע"י ב"כ עו"ד בצלאל הוכמן)

נגד

המשיב: פלוני (ע"י ב"כ עו"ד משה פרידל)

הנדון: ניהול דיון הוכחות בענין גובה מזונות

פסק דין

א. לפני בית הדין הוגש ערעור על החלטת בית הדין האזורי בת"א מיום ח' סיון תשע"ו (14.6.2016), וז"ל:

"עמדת בית הדין האזורי היא שאין טעם לנהל דיוני הוכחות בנסיבות מקרה זה [...]"

בית הדין ממליץ לצדדים לכבד החלטת בית הדין ככתבה וכלשונה, ולהימנע מהליכים משפטיים מיותרים, העשויים לגרום לעגמת נפש, בזבוז זמן יקר והוצאות כספיות מיותרות.

בית הדין סבור שאם האב יקבל החלטה נכונה באשר להמלצת בית הדין ייחסכו מהילדים חלק מהקשיים עליהם מצביעה פקידת הסעד בתסקיר.

בהחלטה זו דוחה בית הדין האזורי את תביעת המערערת להבאת עדים וראיות לגבי גובה המזונות.

לטענת המערערת, בית הדין לא אפשר לה להביא את ראיותיה והוכחותיה, ולכן מבקשת מבית הדין הגדול, להורות על ביטול ההחלטה הנ"ל ולאפשר לה להשמיע את ראיותיה.

בהחלטת בית הדין האזורי, כפי שהיא מנוסחת, ואף בפרוטוקול הדיון, לא נמצא נימוק, מדוע יימנע מהמערערת לממש את זכותה הבסיסית להבאת ראיות בטרם יוכרע הדין.

בית דיננו, בהחלטתו מיום ט' חשוון תשע"ז (10.11.2016), ביקש מבית הדין האזורי הבהרת פסק הדין נשוא הערעור, מכיוון שבהחלטת בית הדין האזורי, כפי שהיא מנוסחת, ואף בפרוטוקול הדיון, לא נמצא נימוק, מדוע יימנע מהמערערת להציג את ראיותיה באשר לגובה המזונות. בית דיננו קבע שרק לאחר מכן תינתן הכרעה סופית באשר לערעור.

ב. בית הדין האזורי המציא את הבהרתו בהחלטה חתומה מיום כ"ז תשרי תשע"ז (29.11.2016). בנימוקיו נכתב:

"במהלך הדיון שמע בית הדין באורך רוח את עמדות הצדדים וב"כ, ולאחר שקיבל נתונים עובדתיים באשר למצבם הכלכלי של הצדדים, הכולל פיטורי

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

האם ממקום העבודה ותסקיר עדכני משירותי הרווחה, החליט בית הדין שיש בסכום שנקבע (3,000 ש"ח לחודש) כמזונות זמניים די סיפוקם של שני הילדים, וכי הסכום סביר.

נימוקיני העיקריים כפי שהבאנו בהחלטת בית הדין הם כדלהלן:

- א. הילדים שוהים אצל הצדדים כמעט בחלוקה שווה.
- ב. בית הדין חייב את האב להשתתף בכל ההוצאות החריגות, כמו הוצאות שכר לימוד כולל שיעורי עזר פרטיים והוצאות רפואיות חריגות.
- ג. האב הצהיר בפנינו (שורות 35–36) שהוא שילם לבדו את טיפולי השיניים, רכישת תפילין והוצאות חריגות נוספות.
- ד. בית הדין המליץ לאב להוסיף סך 500 ש"ח נוספים עד שהאם תמצא מקום עבודה.
- ה. בתסקיר שירותי הרווחה הודגש, כי יחסי הקונפליקט שבין ההורים פוגעים בהתפתחות התקינה של הבן [א'] וכי הם לא מאפשרים לילדים לגדול ולהתפתח בסביבה מוגנת, יחסי ההורים פוגעים בהתפתחותם התקינה של הקטינים הן מהבחינה הרגשית והן מהבחינה הלימודית.

לסיכום:

לענייני בית הדין נגלתה תמונת מצב די ברורה, שלקטינים לא עלול להיגרם נזק מאי התפתחותם של הילדים בגין הסכום שנקבע והתוספות שבהם חויב האב.

כן נגרם נזק לקטינים בגין יחסי הקונפליקט של הוריהם מולדיהם, מה שעשוי להחריף ולגרום נזק בלתי הפיך אם בית הדין ייתן ידו להמשך הליכים דיוניים, שנראים על פניהם עקרים.

לעניין זה נציין לתגובה מנומקת של האב מיום 25.05.2015 בבקשת האם לזימון עדים.

עוד נציין, כי האם אמנם פוטרה מהעבודה, אולם עשויה לקבל, ואולי כבר קיבלה, פיצויים בהתאם למשכורתה החודשית בסך כששה עשר אלף ש"ח לחודש, שהינו סכום הגבוה מהממוצע במשק.

למרות האמור, מאחר והאם מצאה לנכון להגיש ערעור על החלטת בית הדין המנומקת, בית הדין לא יעצור בעדה מלהמציא הוכחות, ככל שיחליט על כך בית הדין הגדול, ובכפוף לכך שאם יתברר שהראיות אין בהן ממש, תחויב בהוצאות משפט לקופת המדינה.

בית הדין מבהיר, שזמנו של בית הדין יקר, וכל דיון חקירות, כפי שדורשת האם, בא על חשבון מתדיינים אחרים המתדפקים בשערי בית הדין.

לאור האמור מחליט בית הדין:

יש להעביר החלטה זו לבית הדין הגדול לבחינת הנימוקים.

עכ"ל חלק מההבהרה.

ג. הנה, במש"כ בית הדין שהסכום שנקבע לשני הילדים סך 3,000 ₪ הוא סכום סביר, משמעות הדברים היא שהאב – שהוא זה שחייב על פי דין תורה במזונות וצרכי ילדיו, בין

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

מזונות שחייב מעיקר הדין ו/או מתקנה ובין מזונות שחייב מדין צדקה – משלם סך 1,500 ₪ לחודש לילד, ועוד מחצית הוצאות חריגות כגון שיעורי עזר, שכר לימוד והוצאות רפואיות חריגות.

סכום זה של 1,500 ₪, ודאי שאינו סכום גבוה למזונות ילדים, כשהנוהג המקובל בערכאות השיפוטיות הוא לחייב סך 1,250 ₪ הוצאות לילד, ללא הוכחה שאכן סכום זה נדרש, מכיוון שההנחה היא ששיעור מזונות זה אינו צריך הוכחה. חובתנו להדגיש שכל סכום שצורכים הילדים ושהאב אינו משלם יוצא בסופו של דבר מכיסה של האם, שאינה חייבת במזונות הילדים, ואם חייבת – אינה חייבת אלא מדין צדקה וכשיש לה כל צרכיה. והיא זו שעליה מוטל העול בפועל לגדלם ולפרנסם.

גם מש"כ שהמשך הדיונים בין הצדדים משפיעים לרעה על הילדים ופוגעים בהתפתחותם התקנית הן מהבחינה הרגשית והן מהבחינה הלימודית, אין ספק שנימוק זה הוא נימוק מספק שחייב לגרום להורים להפחית כמות המריבות והדיונים המשפטיים ביניהם. עם זאת אם האם מגישה תביעה משפטית כנגד אבי הילדים, אף אם נחליט שנוהגת שלא כהוגן, איך אפשר למנוע ממנה דבר המגיע לה על פי דין, אם אכן היה מגיע על פי דין? ! ומלבד זאת וכי מניעת זכותה המשפטית של האם להוכיח טענותיה תביא רגיעה בין הצדדים, והלא דבר זה יכול להביא למרמור רב של האם, שכל פעם שיבקשו ממנה דבר, תאמר להם אני משלמת את מה שאביכם מונע ממכם, ומשכך לא רגיעה תהיה במקרה זה אלא הבטחת ליבוי הסכסוך.

גם סיום דברי בית הדין, שלילדים לא ייגרם נזק של אי־התפתחות עקב הסכום שנקבע אינו ברור. אין ספק שעוני ומחסור אינם גורמים בהכרח לאי־התפתחות בני אדם, ולפעמים גורמים אף לחישולם. עם זאת התביעה שבפנינו היא תביעה ממונית, שיסודה חובת האב לילדיו, ואם האב אכן מחויב בדבר אף שלא ייגרם נזק, מהיכתי תיתי למנוע מהילדים זכויותיהם?

ד. נבהיר הדברים, מהמשנה סנהדרין (דף לא ע"א) ומפרטי הדינים המסתעפים ממנה, כפי שהובאו להלכה ברמב"ם (פ"ז מהלכות סנהדרין ה"ו-ט) ובשו"ע חו"מ (סימן כ סעיף א), עולה שהזכות להבאת ראיות של צד לדין בטרם יוכרע הדין, היא זכות בסיסית עד כדי כך, שגם לאחר שניתן פסק דין, במצבים מסוימים, הצד שנתחייב בדין רשאי לדרוש הבאת ראיות נוספות שלא היו לפני בית הדין, גם אם על ידי כך ייסתר הדין. ורק כאשר מצהיר בעל דין שאין לו ראיות, לאחר שנשאל על ידי בית הדין, תימנע ממנו האפשרות להביא ראיות נוספות.

ההיגיון העומד מאחורי הוראה זו הוא בכך, שלפני בית הדין אמורה להיות מוצגת תמונה מירבית של העובדות בטרם יוכרע הדין, כשהדגש הוא על בירור עובדות שיכולות לתרום להכרעת הדין, זאת מפני שחובת בית הדין להוציא האמת לאמתה והפרוצדורה לא תהווה סיבה למנוע בירור האמת. לשם כך, ניתנת האפשרות לצדדים להביא את ראיותיהם. אפשרות זו לא נועדה רק להפיס את דעת הצדדים אלא בעיקר לאפשר הוצאת פסק דין צודק יותר.

ויעוין רמב"ן (דברים יז, ו) שמבאר את הכתוב "על פי שנים או על פי שלושה עדים" (שם), שאם די בשנים, מה הצורך בשלושה, שכתב:

"אבל פשוטו של מקרא [...] יאמר הכתוב כאשר הוגד לך ושמעת תדרוש הדבר היטב על פי כל העדים הנמצאים שם. והנה אם שמענו שעבר בפני שלשה, נשלח בעבורם ויבואו לב"ד ויעידו כולם, והוא הדין למאה, כי בשמענו דברי כולם יתברר האמת, ואם לא היו שם יותר או שהלכו להם ואינם נמצאים שם, בשנים די."

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

ויעוין בשו"ת בית יוסף (הלכות קידושין שאלה י" (הראשונה) ד"ה ועוד דהכא) שהוסיף על דברי הרמב"ן הללו "וכל הדינין שווין בזה, ואין חילוק". וכוונתו לומר, על אף שדברי הרמב"ן הם בדיני נפשות העיקרון נכון בכל דיני התורה.

ועיין ברמב"ם (פ"ב מהל' סנהדרין ה"ג) שכתב:

"מכניסין את הגדול שבעדים ובודקים אותו בדרישה וחקירה כמו שיתבאר בהלכות עדות, אם נמצאת עדותו מכוונת מכניסין את השני ובודקין אותו כראשון, אפילו היו מאה עדים בודקין כל אחד ואחד בדרישה וחקירה."

ושמע מינה שאפילו במאה עדים צריכים לבדוק עדותם בדקדוק ולא נימא דבשנים סגי למידק וקבלת השאר לרווחא דמילתא. דחובת בית הדין לדקדק הדברים לאמיתם בכל העדים הבאים בפניהם.

אך עיין בתוס' (שבועות ל ע"א ד"ה שבועה) שכתב:

"אבל אי בעדים איירי אתי שפיר דאורחא דמילתא דכיון דסגי בתרי דלא אתו טפי."

פשט הדברים שאין חובה שיבואו עוד עדים, אחרי שהופיעו שני עדים, ולא כדעת הרמב"ן.

ה. ועיין עוד בר"ה (דף כ"ב) גבי עדי החודש שכולם באים לבי"ד להעיד, ודווקא בשבת ואחרי שעברו ארבעים זוג עיכבו שאר העדים, ועיין בירושלמי ר"ה (פ"א ה"ה). ש"מ שבעלמא ביום חול כולם יבואו להעיד בפני בית הדין, אף שעדותם לא נצרכת. אף שיש לחלק דעות החודש שאני, כדאיתא התם בגמ', שחיישינן שמא יימנעו מלבוא להבא. ועיין בטורי אבן (ריש פ"ג דר"ה ד"ה למימרא) מש"כ לחלק בין דיני נפשות דכתיב "והצילו העדה", לשאר עדויות.

[אולם כדי למנוע התמשכות הדיון ללא הגבלת זמן, בית הדין רשאי לקצוב לזה זמן כדאיתא בראשונים ונפסק בחו"מ (סי' טז), או להציב לפני הצדדים את השאלה אם יש ראיות נוספות, ורק כאשר יוצהר בפניו, שאין ראיות נוספות, תימנע האפשרות להביא ראיות נוספות.]

לפיכך, דרישת מי מבעלי הדין שיש בידו ראיות להבהרת התמונה, חייבת להיענות על ידי בית הדין, אלא אם כן, ברור לבית הדין שהראיה שאותה רוצה להציג המבקש לא תתרום להכרעת הדין.

כדי למנוע את האפשרות להטרחת בית הדין שלא לצורך, יכול בית הדין לדרוש מהמבקש, לנמק את בקשתו, מדוע לדעתו הראיה שיביא תתרום להכרעת הדין.

הוראות אלו מעוגנות אף בתקנות הדיון (התשנ"ג) סעיפים ע"ב-ע"ה.

ו. ראוי לציין, בהקשר לזה, שגם אם לראיה שמבקש בעל דין להביא לא תהיה תרומה להכרעת הדין, יש מצבים, שעל מנת שלא יסתתמו טענותיו של המבקש ולמנוע תחושת אי־צדק מהמבקש, ראוי וטוב לבית הדין, לאפשר לבעל הדין להשמיע את ראיותיו, ויעוין בספרי דברים (פ"א פסקא יב) שכתב:

"איכה אשא לבדי טרחכם, מלמד שהיו טרחנים היה אחד מהם רואה שני נוצח בדין אומר יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא למחר אני דן מוסיף אני עליכם דיינים לכך נאמר טרחכם מלמד שהיו טרחנים."

והביאו רש"י (שם) בשם הספרי, וברמב"ן הביא דברי רש"י והקשה על דברי הספרי:

מדינת ישראל

בתי הדין הרבניים

"יש לי עדים להביא יש לי ראיות להביא מוסיף אני עליכם דיינין. והדין הזה לא ידעתי אותו, שיהא בעל הדין יכול להוסיף דיינין יותר על שלשה בדיני ממונות, וכל שכן לאחר שטען בפניהם וראה שחברו נוצח בדין [...] ושלא נלמוד מכאן, שיכול אדם לומר שני דיינין אני בוורר לי ותברור אתה שנים אחרים והם יבררו עוד אחד, ויהא הדין נגמר בחמשה או ביותר, כמו שאמרו, אינו דומה דין הנגמר בה' לדין הנגמר בי' [...] שבכך נצטוינו, שנאמר (להלן טז כ) צדק צדק תרדוף, הלך אחר ב"ד יפה (סנהדרין לב, ב), ורבו חכמים ב"ד יפה הוא."

ומשמע מדבריו דהך דינא דבע"ד יכול לדרוש להביא עדים וראיות נוספות אפילו אחרי שהחל הדין ורואה להיכן הדין נוטה, פשוט לו, אלא שעל האפשרות להוסיף דיינים הקשה. וביאר שגם דרישה זו היא כדין במקום שלא יידחה הדין והוי בכלל "צדק צדק תרדוף", והוא הדין לעניין הדרישה להביא עדים וראיות נוספים, אפילו אם כבר החל להביאם, וק"ו במקום שלא נשמעו עדיו וטענותיו. ואעפ"י שהוי טירחא דבי דינא, ונראה להם להיכן הדין נוטה ולא נצרכות ראיות נוספות, אפילו הכי שמעינן ליה.

עם זאת, עדיין יש להכניס הדברים בתחום שיקול הדעת הרחב של בית הדין והתרשמותו, אם כוונתו להביא ראיות על פי הבנתו או שכוונתו להחמיץ הדין, ועיין שו"ת הריטב"א (סימן כו). במקרים אלו בית הדין הגדול לא יתערב, ויכול להיות שאף אינו רשאי להתערב בדרכי ההתנהלות של בית הדין בהקשר זה.

מכל מקום, הערעור המוצג בפנינו, מתייחס להבאת ראיות על ידי המערערת, שלטענתה, יכולות לשנות את הכרעת הדין, בנוגע לגובה המזונות.

לדעתנו, בנוגע לגובה מזונות קטינים, שחלק מהם מעיקר הדין וחלקם מדין צדקה, לראיות סביב גובה השתכרותם העכשווי של הצדדים, הרגלי החיים של הקטינים בטרם נפרדו בני הזוג, ולצרכיהם בפועל כיום, יש משקל מכריע. ולא ברור לנו, מדוע נמנע בית הדין האזורי מלהיענות לבקשת המערערת להמציא את ראיותיה בעניין זה.

מנגד עומדת עמדת בית הדין והתרשמותו שהעצמת הסכסוך והמשך הדיונים מזיקים לקטינים יותר מן התועלת הכלכלית העשויה לצמוח מהגדלת המזונות.

בנסיבות העניין בית הדין קובע:

א. סך 500 ש"ח הנוספים שבית הדין המליץ לאב להוסיף לדמי המזונות, יתווסף לסך 3,000 ש"ח שנקבעו ע"י בית הדין, והאב ישלם באופן קבוע סך 3,500 ש"ח למזונות שני הילדים.

ב. בית הדין יקיים דיון נוסף בעניין גובה המזונות, לאחר שיעברו שנתיים, ממועד מתן פסק הדין. הדיון יתקיים אם תבקש האם, ואף אם לא יוכח שחל שינוי נסיבות.

ג. בכפוף לאמור לעיל דוחים הערעור.

ההחלטה מותרת לפרסום לאחר השמטת פרטי הזיהוי של הצדדים.

ניתן ביום ד' באייר התשע"ז (30.04.2017).

הרב ציון לוז־אילוז

הרב שלמה שפירא

הרב אליעזר איגרא